

Turkey's refinery TÜPRAŞ sits first in the top 500 manufacturing companies of Turkey with sales volume of 37.5 billion liras, followed by Ford Automotive and Oyak-Renault. DHA photo

Large industry losing blood under heavy debt and interest rate burden

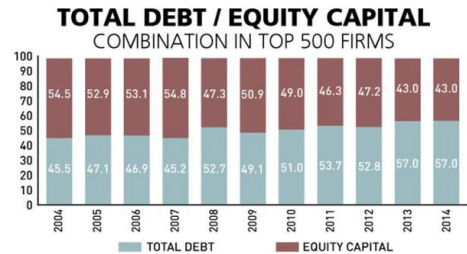
Turkey's manufacturing industry has been losing power under a heavy debt and interest rate burden, while the GDP is growing up on consumer spending

It has been proven by data from "Turkey's Top 500 Industrial Enterprises - 2014" that the construction-focused, domestic market-oriented growth path which has been pursued for the past 10 years does not generate any foreign currency and has caused a significant loss of blood in Turkey's manufacturing industry while eroding its competitive power. It has been determined that industry firms are under a heavy debt and interest rate burden.

According to the Istanbul Chamber of Commerce (İSO) and Turkey's Top 500 Industrial Enterprises - 2014, more than half of the real operating income, which is 30 billion Turkish Liras, of the top 500 firms was spent on financing, which corresponded to 16 billion liras.

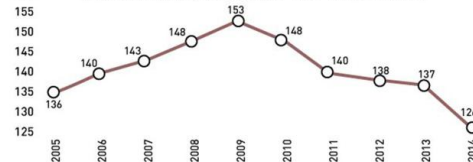
The share of the real assets of the top 500 companies in total assets fell to 46 percent from 50 percent. The number of companies that are at a loss was 83. The reason losing companies remained at that level was because of their foreign currency positions. With the effect of the mobility in foreign exchange rates and conjuncture factors, certain companies had positive foreign exchange positions; the fall in the profits of the top 500 was compensated. The most im-

TOP 500 INDUSTRIAL FIRMS' TOTAL DEBT / EQUITY RATIOS

NUMBER OF FOREIGN INVESTED ENTERPRISES AMONG TOP 500 FIRMS

portant parameter of whether companies had a healthy financial structure was that the ratio of total debt to equity capital remained at its highest level, 132.4 percent, last year.

According to the data of the companies in 2014, the rate of using low-tech was 40 percent while the use of medium-low tech was 37 percent, with the use of medium-high tech at 19 percent and high-tech at 3 percent.

According to the report, the top 500 companies allocated 0.7 percent of their sales for research and development (R&D) costs. The number of enterprises with foreign capital shares fell to 126 in 2014.

ISO head Erdal Bahçivan said, based on the findings of the report, there has been a serious decline in the performance of the top 500 industrial enterprises. While the operating profits of companies fell 6.4 percent to 30 billion liras, Bahçivan said, "What is essential for us is the operational profit of the industrialist. It is concerning that this figure has dropped. The rise in the profits of the industrialists came from the positive effect of opportunities in non-operating profits. However, the profits stemming from industry, which is the main operation, should never be pushed to the background."

Bahçivan also pointed to the problems stemming from the dominant

use of low-tech in industry, emphasizing that companies should opt for technology and added value.

Industry has been losing its dominance in the economy for the past 15 years and this is continuing. In the first quarter of 2015, in an economy which grew 2.3 percent, the growth of the manufacturing industry was 0.8 percent. This was an indication of the "quality of growth" which had been mentioned many times before. Growth was predominantly consumer-based.

De-industrialization

The ISO head said, "Anybody who considers the future of Turkey should be able to see this vicious circle. Decision makers and us industrialists should break this and reverse it. It is observed that our industrialists have been defeated by the pressure of the foreign exchange rate and finances.

Total sales of companies in 2014 went up 3.9 percent to 473 billion liras, but when it was reminded that 8.2 percent of this increase remained under the inflation rate of 2014, there was a drop in real sales.

When operating profits are reviewed, the performance of the top 500 companies fell compared to the previous year. In 2013, the top 500 had increased their operating prof-

its to 8 percent; in 2014, the operating profit rate dropped to 6.4 percent.

Last year, industrial enterprises spent almost half of the profits they obtained from their main operating areas for their financing expenses. In 2013, the top 500 companies had nearly 36.5 billion liras of operating profits, spending more than half of it, some 19 billion liras in financing expenses. In 2014, the top 500 companies look as if they lost more than half of their 30 billion operating income, with 16 billion liras in financing expenses. Bahçivan drew attention to the sustainability issue, saying, "Despite the drop in profitability, it is appreciated that our industrialists maintain their desire and struggle to produce but I want to point out that this is not sustainable." He said it was difficult for Turkey to reach its

desired aims, to be competitive and to be able to invest with an operating profitability of around 6 percent.

The effect of construction-oriented growth on the loss of blood in industry is of course being discussed. The ISO head said, "As industrialists, we are not against construction or builders; we are against the fact that everybody has become builders. It is indeed true that in a country such as Turkey, the correctly built construction does bring an added value to industry; however, the increasing trend of abandoning industrial operations to take up construction is concerning us in terms of the future of Turkey and the sustainability of both industry and construction."

In Turkey everybody agreed an economic growth model based on industry should be started, Bahçivan

said, adding, "We hope that this agreement turns into practice. We are not against construction but we argue that it is not for the good of Turkey to give up on industrial expertise and shift to different sectors."

2015 estimates

Bahçivan said, "Extremely negative financial factors and also the fact that we were in an election year in the first half of 2015 as well as negative developments in the world conjuncture, prevent us, unfortunately, from being hopeful for the rest of 2015. I don't think the second quarter will be any different than the first quarter. Even though certain circles uphold the estimation of over 3 percent growth in 2015, we are observing a risk of lower than last year's growth for 2015. The state of affairs points to a growth of around 2 percent for Turkey in 2015."

Turkey has to show, in this period, an example of conciliation, to do business over reconciliation, succeeding in obtaining productive results by evaluating different ideas in a pool, Bahçivan said.

"This is what suits the maturity of our democracy as well as the maturity of our political parties and our leaders. For this reason, this negotiation period should be watched with patience by all social circles. I want to emphasize that until the talks reach a certain maturity, an understanding approach should be adopted toward all political parties and its leaders," he said.

Heading the top 500 list, TÜPRAŞ sat first with its sales from production figure of 37.5 billion liras, having increased its net sales 3.9 percent to 473 billion liras compared to 2013. The top companies were dominantly from the petrochemical, automotive and iron-steel sectors, with Ford Automotive coming second with its 10.5 billion liras in sales and Oyak-Renault third, after coming in fourth the 2013, with its sales of 8.77 billion liras.

Geçen hafta açıklanan ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu sıralamasında, faaliyet dışı gelirlerin 13.6 milyar liraya ulaştığı haberinde, satışlardaki artışın enflasyonun gerisinde kaldığı tespiti de yer almıştı.

2 ŞİRKET HESABA KATILMAYINCA ISO BAŞKANI ERDAL BAHÇIVAN DA YANILDI MEĞER ENFLASYONA YENİLMEMİŞLER

YENİ GELENLER 24.2 MİLYAR GETİRDİ

Aralarında net satışlar toplamı 7.8 milyar lira olan İstanbul Altın Rafinerisi'yle BSH Ev Aletleri gibi ISO 500'e yeni veya tekrar giren 51 şirketin net satışlarının toplamı 24.2 milyar lira oldu.

OMV Petrol Ofisi araştırmaya katılmadığını teyit etti. Siemens, artık ülke bazında sonuç açıklamadığı için yer almadığını bildirdi.

'2014'de şirketlerin satışları yüzde 3.9 arttı. Yalnız artışın 8.2'lik enflasyonun altında kalması düşündürücü'

Sektöründe üretimden satışta pazar lideri

ISO 500'de sıralama üretimden satışlara göre yapılıyor. Siemens'in sıralamada ağırlığı. OMV Petrol Ofisi'nden fazlaydı. 2013'te Siemens 68, OMV Petrol Ofisi ise 251. sırada yer aldı. OMV Petrol Ofisi üretimden satışları madeni yağ grubundan geliyor. Şirket, tutar açıklamadı. Ancak 2014'te

satış miktarı yüzde 1 artışla 99 bin 445 ton oldu. Yüzde 25.2 pazar payıyla lider oldu. Aynı sektörden bir başka oyuncu 485. sıradan girdi. Şirket, 2014'te 75.9 milyon lira dönem zaran açıkladı.

ISO Başkanı Erdal Bahçivan net satışlar için yukarıdaki yorumu yapmıştı.

ISO 500'ün enflasyon altında kalan net satış artışı 1993'ten beri yer alan OMV Petrol Ofisi ve Siemens'in katılmamasından kaynaklandı. Katılsalardı net satışlar enflasyonun üzerinde yüzde 11.6 artacaktı

İstanbul Sanayi Odası'nın (ISO) her yıl hazırladığı sanayinin devler liginin bilançosunu çıkaran ISO 500'de bu yıl ortaya çıkan başlıca üç sonuç artan kambiyo kârları, yüzde 16.4 gerileyen esas faaliyet kârı ve enflasyonun altında kalan yüzde 3.9'luk net satışlardaki artış oranı oldu. Net satışlar 2013'e göre 454.9 milyar liradan 472.5 milyar liraya yükseldi. Enflasyon 2014'te yüzde 8.2 artarken, net satışlar yüzde 3.9 arttı. **ISO Başkanı Erdal Bahçivan** da bu duruma sonuçları açıkladığı basın toplantısında "Yalnız bu artışın 8.2'lik 2014 yılı enflasyonunun

Seçkin ÜREY
sey@igazete.com.tr
0212-313 68 55

altına kalması düşündürücüdür" sözleriyle dikkat çekti. Ancak ISO 500'ün net satış rakamlarına şirket bazında bakıldığında 2014 için yapılan son araştırmaya 1993'ten beri sürekli giren OMV Petrol Ofisi ve

yine aynı tarihten bu yana sadece 1999'da yer almayan Siemens'in katılmadığı anlaşıldı. Şirketlerin adının açıklanmasını istemeyenler kategorisinde yer almadıkları faaliyet kodları karşılaştırmasından belli oldu. Nitekim iki şirket katılmadıklarını kabul etti.

SATIŞLARI 33 MİLYAR
İki şirketin yokluğu net satışların enflasyon altında

kalmasının asıl nedeni oldu. İki şirket ISO 500'de yer almayı, net satışlar yüzde 3.9 değil enflasyonun üzerinde yüzde 11.6 artacaktı. OMV Petrol Ofisi'nin net satışları toplamı 2013'te 25 milyar liraydı. Şirket ISO 500'e katılmasa da net satışlarını 2014'te 33 milyar lira olarak açıkladı. Siemens Türk ise 2013'te 2.5 milyar liralık satış gerçekleştirdi. Şirket 2014 rakamlarını açıklamadı. Ancak rakam aynı seviyede kalmış olsa bile OMV Petrol Ofisi'yle birlikte ISO 500'ün net satışları enflasyon artışının üzerine çıkacaktı. Hatta Siemens'in 2014'te hiç satış yapmadığı düşünülse bile OMV Petrol Ofisi'nin net satışlara tek başına katkısı yüzde 11.1 olacaktır.

SANAYİNİN YENİ FOTOĞRAFI: BİR OPERASYON BİTERKEN!

ISO'nun en büyük 500 sanayi kuruluşu ülke sanayisinin durumunu gözler önüne serdi: Sanayici adeta borç batağında, hiçbir OVP hedefi tutmadı, yabancı sermaye ülkeden kaçıyor

Istanbul Sanayi Odası'nın (ISO) geçen hafta açıkladığı 2014 yılının en büyük 500 sanayi kuruluşu' bize sağladığı bir Türkiye fotoğrafı sunuyor. Tablo.1'de en büyük 20 kuruluşu örnek olarak aldık.

Üç sektör öne çıkıyor

En büyük şirketler ağırlıklı olarak petrokimya, otomotiv ve demir-çelik sektörlerinde yer alıyor. Tekstil-konfeksiyon hariç ihracatımız da benzer şekilde bu sektörlerde yoğunlaşıyor. Ancak, bu üç sektör aynı zamanda ağır bir ihralat bağınımlığı içinde. Yüzde 80 oranında da ihralatı iç piyasaya mal satmak için yapıyorlar. Yeniden ihracat için değil.

Yerli katma değer düşük

Nitekim Türkiye'nin ihralatının ve cari açığının ağırlıklı kısmını, en çok ihracat yaptığımız ilk 15 sektör oluşturuyor. Bunu, birkaç sene önce Sanayi Bakanlığı uhdesinde yapılan girdi Tedarik Sistemi (GİTES) çalışması da açıkça göstermişti. Bu en büyük sektörlerde yerli katma değer çok düşük. İçeride üzerine ucuz ve düşük katma değer koyup satmak zorundayız.

Listede Koç'a satılan TÜPRAŞ'ın başını giderken, özelleştirilen diğer devimiz PETKİM 16. sırada. PETKİM'in de modaya uyarak fabrika arazisinin bir kısmını imara açarak konut işine girdiğini duydum. Fotoğraf oturtuyor. İlk on şirketin yarısı Koç topluluğuna ait. Sabancı grubu ise merhum Sakıp Ağa sonrasında sanayide zemin kaybetmeye devam ediyor. Listede yoklar.

Türk sanayinin rotasını rant lobisi çiziyor

Her konuda olduğu gibi Türk sanayinin rotasını da rant odaklı lobicilik çiziyor. Olması gereken, geleceğin eğitimlerine değil, geçmişte kurulan ahbap-cavuş kapitalizmini

yanıyordu. Ne yazık ki bilgi-teknoloji içerikli ürün veren ya da üretim yapısına sahip imalat sanayi şirketimiz yok. İSO-500'de kullanılan yüksek teknoloji yoğunluğu sadece %3,2, yani yok. Rakip ülke ve şirketlerde bu oran en az %12.

Türkiye yanlış patikada

2014 yılı verileri bir kez daha gösteriyor ki; Türkiye ihanete varan bir yağmacılık, vizyonsuzluk ve bilimden-akıldan kopuş nedeniyle yanlış bir

hazırlanan bomboş hayali Sanayi Strateji Belgeleri ile Orta Vadeli Programların (OVP) hiçbirini hedefi tutmadın çöpe atılıyor, kimse de kimseden bunun için hesap soramıyor.

Gazino kapitalizmi

Geldiğimiz aşamada son durum şu;

- 1) Türkiye'nin ulusal tasarrufları milli gelirin %20'si bandından %13'ü bandına geriledi, tasarrufların tutumunu yok edildi.
- 2) Çünkü Türkiye hala Gazino Kapitalizmine teslim, insanlara enflasyonun, hayat pahalılığının üzerinde makul bir artış sunulmadı.

İnşaata sanıldılar

TL'nin değer kaybettiği, getirinin olmadığı yerde halk ve sanayicileri bu hükümetin inşaata uzlaştırdı. Biri yapıp satıyor, diğeri de alabilirdi kadar alıp biriktiriyor. Çünkü en iyi yatırımcı olarak bunu görüyor iktidar da. Buradan ne

Sıra	Şirket Adı	Satışlar (Milyar TL)	Üretim (Milyar TL)
1	TÜPRAŞ-Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.	37.501.812.917	10.539.302.862
2	Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.	8.777.455.748	8.520.701.667
3	Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları A.Ş.	8.520.701.667	6.707.382.164
4	Arçelik A.Ş.	6.350.289.705	6.245.223.256
5	EİAŞ Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü	6.350.289.705	6.114.214.014
6	İçdaş Çelik Enerji Tersane ve Üretim Sanayi A.Ş.	6.245.223.256	6.000.729.958
7	İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.	6.000.729.958	5.692.178.366
8	Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.	5.692.178.366	4.780.209.856
9	TOFAŞ Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.	4.780.209.856	4.771.526.299
10	Aygaz A.Ş.	4.771.526.299	4.626.824.128
11	Çolakoğlu Metalurji A.Ş.	4.626.824.128	4.309.264.955
12	Mercedes-Benz Türk A.Ş.	4.309.264.955	4.194.318.549
13	Hyundai Assan Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	4.194.318.549	3.671.224.523
14	Vestel Elektronik San. ve Tic. A.Ş.	3.671.224.523	3.391.950.836
15	Toyota Otomotiv Sanayi Türkiye A.Ş.	3.391.950.836	3.273.297.019
16	PETKİM Petrokimya Holding A.Ş.	3.273.297.019	3.085.712.484
17	Unilever San. ve Tic. T.A.Ş.	3.085.712.484	2.603.143.850
18	BSH Ev Aletleri San. ve Tic. A.Ş.	2.603.143.850	
19	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.		
20	Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş.		

patikaya girmiş ve kimse Türkiye'yi bu badireden çekip almıyor. 2009 yılından beri anayasal bir kuruluş olan Ekonomik ve Sosyal Konsey toplanmıyor. Toplanması yasa gereği. Toplansa orada bilim adamları, iş adamları, bürokratlar ve her türden alanın uzmanı bir araya gelecek ve şeffaf bir ortamda Türkiye'nin geleceği akla-bilime-ahlaka, lıscaca sürdürülebilirliğe uygun olarak şekillenecek. Ama öyle olmuyor ve bir kişi neyi, nasıl isterse öyle oluyor.

Hiçbir OVP hedefi tutmadı

Üç-beş tane heyecanın kaybeden bürokrat ile sahayı tanımayan, farazi konuşan genç uzmanın uhdesinde

PROF. DR. İBRAHİM ÖZTÜRK'ÜN KALEMİNDEN

EKOPANORAMA

iozturk@bugun.com.tr

sermaye birikimi gelir, ne verimlilik artar, ne de Türkiye'nin rekabetçi üstünlükleri gelişir. Tek seferlik rant, kısır bir sektör.

Kayıt dışı sermaye girişleri

- 2) Elde avuçta ne varsa satıp, komisyonu cebe indirip, kalanını da bütçeye koyarak 'ülke riskini yönetilebilir düzeyde' tutmaktan öte bir vizyonu olmayan özelleştirme-yabancı sermaye stratejisi artık 'ihalatın finansmanına' kilitlenmiş durumda. Gelsin de nasıl ve nereden gelsin gelsin. Bu yüzden kara paraya kayıt dışı sermaye girişlerine de yolu açtılar.

İmalat sanayii dibe vurdu

3) İmalat sanayininin milli gelir içindeki payı 1998 yılındaki %23'lük seviyeden bugün %15 bandına gerilemiş durumda. 2015'in ilk çeyreğindeki %23'lük büyümenin içinde sanayinin payı sadece 0,8. Yani dibe vurmuş. Üretim yapısını dönüştürüp rekabetçi yapamayan Türkiye verimsiz, dış ticarete kapalı 'hizmet-tüketim' ekonomisiyle bir çöküşe, bir köleliğe doğru sürükleniyor.

Yabancı Türkiye'den kaçıyor

Türk ekonomisi sözde dışarı açıldı deniliyor ancak bunun esas adı Türkiye'nin stratejisiz ve mimarisiz olarak açık pazar haline getirilmesi olmasıdır. Türkiye rekabetçi üstünlüklerini hızla

kaybettiği; yani iş yapma kolaylığı gerilediği, alt yapıda ve temel gerilerde kaliteyi yakalayamadıkça, hukuki zemin kaybolduğunda, öngörülebilirlik ufku daraldıkça, büyüme ivmesi yok olduğunda, mali

riskler arttıkça yabancı sermaye Türkiye sanayinden hızla çıkıyor.

156'dan 126'ya geriledi

2005 yılında ISO 500 içinde imalat sanayinde yabancı sermaye paylı şirket sayısı 136'dan 2009 yılında 153'e çıkmış, sonrasında sert bir şekilde gerilemeye başlayıp, 2014 yılında bu sayı 126'ya düşmüştür.

Yabancılar kaynak kısmına talip

Dahası Türkiye'ye büyük oktanlı Batı sermayesi değil artık küçük

miktarlarda Doğu sermayesi geliyor. İran, Katar, Çin, Rus gibi. Bunun beraberinde yüksek teknoloji getirme, ekonomimizi dönüştürme ihtimali yok. O halde yeni gelişmişen tespiti yapılmı: Yabancı sermayeye Türkiye'nin ekonomisini büyütmede, tüketim arttıkkça özelleştirmelere, finans sektörüne, perakende zincirlerine, yani ülkenin kaynak kısmına talip oldu.

Yabancı sermayenin yeni teknoloji transferi

1	İrlanda	6.4
4	Singapur	5.8
12	Macaristan	5.4
15	Meksika	5.3
16	Malezya	5.3
18	Çek Cumh.	5.3
24	Brezilya	5.2
25	Şili	5.1
38	Güney Afrika	5.0
42	İspanya	4.9
44	Hindistan	4.9
58	Polonya	4.8
61	Endonezya	4.8
65	Türkiye	4.7
77	Çin	4.6

Kaynak: WEF Rekabet Endeksi 2012

Dünyada 6'ncı sıradayız

Anak gerekli destek-disiplin-denetim, vizyon ve ufuk konulamadığı için Türkiye yabancı sermaye transferinde 10 üzerinden 4,6'lık performans değeri ile dünyada kendisine ancak 65. sırada yer bulabildi. Sımdı ise 'ülke rantının' artık bittiği noktasından hareketle yabancı sermaye ayrılıyor.

500 büyük sanayi kuruluşunda borç/özkaynak oranı (%)

Yandaşların LOBİCİLİĞİ

Değişim-dönüşümü kaçırıldığı için sürekli kan kaybeden Türk sanayisi iki alanda yoğunlaşıyor: Bir aygıtında 1. Sanayi Devrimi'nin kirli, düşük katma değeri, inovasyonu kapalı, enerji azmanı, çevre düşmanı, fiyat rekabetçi yapan, düşük teknoloji ve düşük kâr marjına sahip sektörleri var. Bu sektörlerin lobiciliğini, adına Anadolu Kaplanları/Aslanları denen hükümet yanlısı geleneksel kesimler yapıyor.

MÜSİAD ve asgari ücret

Ayakta kalmaları sürekli sübvansede edilme, oradaki kayıplarının inşaat rantı ile dengelenmesine, kayıt dışına kaçmaya, emeğin can güvenliğini sıfırlamaya, ucuz çalıştırmaya dayalı. Kıscak bu sanayiler için AB'nin kanama, 2015 yılında 'Çin maliyeti yapısı' üremeye çalışıyorlar. Lobicilik işte bundan ibaret. Asgari ücretin artırılmasına TÜSİAD'ın değil de MÜSİAD'ın itiraz etmesi işte bu yapıyı sembolize ediyor.

Sanayinin ikinci aygıtında TÜSİAD'cı büyük sermaye var. Orası zaten biliniyor. Montajcı ve fasoncular. Küresel değer zincirinin en alt, en amele kısmına talipler. Devlet Ar-Ge desteği verdiginde maasını belase getirmek için beyaz yakalları bu departmanda gösteriyorlar. İnşaata girme konusunda ise birinci gruplağiler ile ortaklar. Telefonların ve bilgisayarların Çin'e sipariş verip, kendi markasını bastırarak 'parlak girişimci' oluyorlar.

Ar-Ge yerlerde sürünüyor

2014 yılında Ar-Ge'ye ayırdıkları kaynak toplam satışlarının sadece %0,7'si kadar. Bunu zaten devlete olan vergiden düşüyorlar. Ar-Ge'ye kaynak aktarmada devletler bazında dünya ortalaması milli gelirin %5'i civarı. Türkiye'de %1'in altında. Eğitime ayrılan bütçe de durum benzer: Dünya ülkeleri milli gelirin %5'ini eğitime aktarıncı bu oran Türkiye'de ancak %3,2 civarında.

Kur iflasları getiriyor

Hal böyle olunca Türk sanayisinin ağır borç yükü altında olması da anlaşılabilir. 500 büyük sanayi kuruluşunun borç-özkaynak oranı %130 civarında. Dünyada bu oran %70 civarında. Üzeri yüksek risk. Yani 100 birimlik varlıklarının yaklaşık 60 birimi borç, 40 birimi kendi kaynaklarından. Bu yüzden Türk sanayisi ve bunları finanse eden bankalar kur riski had safhada ve kurdaki her yukan zıplama birçok şirketi iflasın eşğine getiriyor.

EkoPano

RAMAZAN SOLAK
r.solak@aksiyon.com.tr

EN BÜYÜK SIKINTI

İstanbul Sanayi Odası (İSO), ülkedeki en büyük 500 sanayi kuruluşunu açıkladı. Araştırmanın temel amacı; sanayide faaliyet gösteren en büyük kuruluşları tespit etmek, bu kuruluşlara ait büyüklükleri ortaya koymak, bu sayede Türk sanayisinin gelişimini görmek, ileriye dönük yol haritasının belirlenmesine katkı sağlamak. Dolayısıyla Oda'nın geleneksel olarak her yıl yaptığı bu açıklama Türkiye sanayisinin genel bir resmini çiziyor. 2014 yılına ait liste ve içindeki veriler de haliyle büyümenin lokomotif durumundaki özel sektörün son durumu net bir şekilde ortaya koyuyor. Peki resmin geneline bakıldığında görülen ne?

İlk olarak faaliyet kârındaki düşüş dikkat çekiyor. Ardından elde edilen kârın yarısına finansmana gittiği. Sonra da borçların aktif içindeki payının yüzde 57 olması. Yani önemli bir borç yükü altındalar.

Bunların ayrıntılarını da şöyle: 500 büyük şirketin geçen seneki toplam satışı 2013'e oranla yüzde 3,9 artarak 473 milyar lirayı bulmuş durumda. Ama 2013'te 36 milyar lira olan toplam faaliyet kârı 2014'te 30 milyar lirada kalmış. 6 milyar liralık bir gerileme söz konusu. Diğer yandan şirketlerin 2014'teki toplam esas faaliyet kârı 30 milyar lira. Bu tutarın yarısından fazlası yani 16 milyar lirası finansman gideri olarak ödenmiş. Üstelik bu durum 2013 yılında da neredeyse aynı imiş. Tabii, satış ve kâr durumu böyle olunca şirketler yatırım/yenileme gibi ihtiyaçlarını borçlanarak yapıyor. Böyle olunca da aktiflerinin yarısından fazlasını borçları (yüzde 57) oluşturuyor. Finansal yapıları sağlıklı değil. Çünkü toplam borçların öz kaynaklara oranı yüzde 132 gibi yüksek bir oranda.

En büyük 500 sanayi kuruluşu ve du-

rumlarını açıklayan İstanbul Sanayi Odası Başkanı Erdal Bahçivan'ın bu konudaki şu tespitleri oldukça dikkat çekici: "Bizim için esas olan sanayicinin faaliyetinden elde ettiği kârdır. Bu rakamda gerileme olması oldukça düşündürücü. Sanayicilerin kârlılık artışında faaliyet dışı imkanlarının olumlu etkisi oldu. Ancak ana faaliyeti olan sanayiden elde ettiği kârlılığın asla geri plana itilmemesi gerekli. Sanayinin son 15 yıldan bu yana genel ekonomi içindeki ağırlığını kaybetme süreci devam ediyor. Hak ettiği noktaya yaklaşmadığı gibi, daha da uzaklaştı."

Sorun, kalitede

Türkiye, bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 2,3 büyüdü. İmalat sanayinin büyümesi yüzde 0,8 olarak gerçekleşti. Nisan ayında da mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi bir önceki aya göre aynı kaldı. Teknik tabiriyle yüzde 0 büyüdü! Bahçivan'ın, bu haldeki 2015'in birinci çeyrek verileriyle ilgili yorumu, 'moralleri bozan bir tablo' oldu. Sonucun, hep dile getirdikleri 'büyümenin kalitesi' sorununu bir kez daha açıkça gösterdiğini vurgulayan Bahçivan'ın, "Büyüme büyük ölçüde tüketim ağırlıklı oldu. Türkiye'nin yarınlarmı düşünen herkes, bu kısır döngüyü görmek zorunda. Dahası karar vericilere ve başta biz sanayicilere düşen görev bunu kırmak ve tersine çevirmek olmalıdır. Sanayicilerimizin kur baskısı ve faizler nedeniyle finansman baskısına yenildiği gözüküyor." değerlendirmesi de yabana atılmamalı.

Ülkenin büyümesinde söz sahibi en büyük 500 sanayi kuruluşun en büyük sıkıntıları böyle. Bu sıkıntılar, ülkeyi yönetenlerin kafasındaki en büyük sıkıntılar arasında ne kadar yer alıyor acaba?

EN BÜYÜK 10 ŞİRKET*	
(* Üretimden satış olarak, milyar TL)	
	37,5
	10,5
	8,7
	8,5
	6,7
	6,4
	6,3
	6,1
	6
	5,7

İŞ DÜNYASI ANKARA TURUNDA

Seçim sonrası her türlü koalisyon formülünün tartışıldığı Ankara'ya iş dünyası da ilgisiz kalmadı. Başta TÜSİAD olmak üzere TOBB ve MÜSİAD heyetleri parti liderleri ile bir araya geldi. İş dünyası temsilcileri, özellikle belirsizlik ortamı oluşmaması için liderlerden bir an önce güçlü bir hükümet kurulmasını istedi. Tabii koalisyonda hangi partileri görmek istediklerini açıklamadılar ama önceliklerini dile getirdiler. Bazılar şöyle: ● Yargının bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri bakımından güçlendirilmesi ve hukuk devletinin tam olarak tesis edilmesi ● Temel hak ve özgürlüklerde (basın, ifade, internet, toplantı ve gösteri yürüyüşleri, kolektif ve kültürel haklar) ilerleme kaydedilmesi ● Denetleyici ve düzenleyici kurumların özerkliğinin tam anlamıyla sağlanması ● Eğitimde niteliğin yükseltilmesi ● Genç işsizliği ile mücadelede eğitim yoluyla vasıf uyumu sağlanması ve girişimcilik eğitiminin özendirilmesi ● Kayıt dışı ekonomi ile mücadele ve vergi politikalarında saydamlık ve etkinliğin sağlanması.

AVRUPA'DAN İLGİNÇ YUKOS KARARI

Uluslararası Lahey Tahkim

Mahkemesi'nin petrol devi Yukos'un usulsüz kamulaştırıldığı gerekçesi ile Rusya'ya verilen 50 milyar dolarlık cezanın tahsil edilebilmesi için Avrupa ülkeleri harekete geçti. Belçika ve Fransa, diplomatik misyonlar hariç ülkede bulunan Rusya devletine ait mal varlıklarına el koyma kararını aldı. Fransız mahkemesinde alınan karar çerçevesinde Yukos petrol şirketinin açtığı tazminat davası ile bağlantılı olarak Rus VTB Bankası'nın Fransa'daki iştiraklerine ve diplomatik temsilciliklere ait hesaplara el konuldu. Belçika da aldığı kararla Rusya devletine ait mal varlıklarına el koyduğunu açıkladı. 47 kuruluşu yazı gönderen Belçika mahkemesi, 15 gün içinde Rus varlıklarını ilgili bilgilendirme yapmalarını istedi.

► BÜROKRASI

ÖZERKLER ÖZGÜRLÜK GÖZLÜYOR

EKONOMİYİ SİYASETİN ETKİSİNDEN KURTARMAK İÇİN 2001 SONRASI KURULAN ÖZERK KURUMLAR, BUGÜN SİYASETİN ESİRİ HÂLINE GELDİ. SEÇİM SONUÇLARI, DENETLEYİCİ KURULLARDA YENİDEN ÖZGÜRLEŞME UMUDU DOĞURDU.

İBRAHİM TÜRKMEN

G enel seçimler sonrası siyasi tablo, partiler arasındaki derin farklılıklar yüzünden bir uzlaşma zemininin zor olduğunu gösterse de, bir restorasyon süreci için umutlar tükenmiş değil. İş dünyası, her gün siyasi parti liderlerine güçlü bir hükümet kurmak için ilkelerinden taviz vermeden uzlaşma çağrılarını yineliyor.

Ekonominin çok zor bir dönemin eşliğinde siyasi inatla heba edilen koalisyon umudunun belirsizliğini taşıyamayacağı, bugün pek çok uzman tarafından dile getirilmekte. "Makulü normalde aramak" şiarı çerçevesinde hareket edilmesi önerileri her gün yineleniyor. Bu çağrılarının sonuncusunu TÜSİAD, hafta içinde siyasi parti liderleriyle gerçekleştirdiği görüşmelerde doğrudan ilettili. Türkiye'nin en etkin iş örgütünün başkanı Cansen Başaran Symes, çarşamba günü son ziyaret ettiği parti olan HDP ile görüşmesinin ardından, intibalarını aktarmak üzere basın mensuplarının karşısına çıktığında, oldukça ümitli konuştu. AKP

ile uzun zamandır limoni devam eden ilişkilerin rayına girdiğini, "buzların eridiğini" anlattı. Diğer partilerde de TÜSİAD'ın önerileri büyük bir dikkatle dinlenmiş. Symes, partilerin gündeminde erken seçim bulunmadığını, herkesin ciddi bir gayretle hükümetin kurulmasına odaklandığını söyledi.

İş dünyası hukukun üstünlüğünün yeniden tesisini her şeyin ötesinde ve üzerinde bir zorunluluk olarak görüyor. AB ile ilişkilerin düzeltilmesi, demokratikleşme yolundaki geri adımların durdurulması ve özgürlüklere yönelik tehditlerin son bulması da dikkat çekilen öncelikler arasında sayılıyor. Yunanistan'ın artan sıkıntılarının AB'nin toparlanma sürecini sekteye uğratacağı, Amerikan Merkez Bankası FED'in sıkılaştırma politikalarının Türkiye gibi gelişen ülkelerde büyük sarsıntılara yol açacağı kaygıları, yetkili bir hükümetin vakit fev etmeden oluşturulmasını zorunlu kılan sair unsurlar.

Bütün bunların yanında, iş dünyasının ve özellikle de yabancı yatırımcıların üzerinde durduğu acil işlerden biri, iktidarın elinde

oyuncağı ve muhalif seslere karşı silaha dönüşmüş denetleyici bağımsız kurumların ıslah edilmesi. Dünya Bankası Türkiye Direktörü Martin Raiser, görev süresinin dolması hasebiyle yaptığı veda konuşmasında, tam da bu konu üzerinde durdu. Hafta başında basın mensuplarıyla sohbet eden Raiser, yabancı yatırımların artması için "Hukukun üstünlüğü sağlanmalı ve bağımsız üst kurulların tarafsızlığı korunmalı" ikazında bulundu.

Son birkaç yıldır yabancı yatırımcı ilgisinin düşmesinde, dışsal faktörler kadar, siyasi iktidarın ekonomi üzerinde aşırı müdahaleci tavrının doğurduğu güvensizlik de

FOTOGRAFIAE ALI ONAL

etkili. İktidarın ilk dönemlerinde gerçekleş-tirdiği reformların ve hukukun üstünlüğü-ne yönelik adımların doğrudan yabancı yatırımcıyı cezbetmede önemli rol oynadığını aktaran bürokrat, "Yabancı yatırımların artması için kurumlar hukukunun üstünlüğüne bağlı yönetim yapısı ile güçlendirilmeli, üst kurulların güvenilirliği artırılmalı. Üst kurulların bağımsızlıklarının tartışmaya bile açılmaması gerekiyor." ifadelerini kullandı.

BDDK'nın, iktidarın siyasi hesaplarına boyun eğerek Bank Asya'ya el koyması, bu konudaki en sıcak örnek. 1 yıldan fazla bir süredir bankanın batırılması için siyasilere ve

iktidar yanlısı medya tarafından yürütülen karalama kampanyasına sessiz kalan BDDK, sonunda şubat ayında uydurma bir gerekçeyle bankanın yönetimine el koymuştu. Banka ortaklarından çok kısa bir süre içinde kapsamlı belgeler hazırlamalarını isteyen BDDK, ortakların ilave süre taleplerine kulaklarını tıkayıp yönetimi TMSF'ye devretmişti. Belgelerin gelen günlerde tamamlanması ve açılan davaların ağırlığı altında, bu defa da, ortaklarının "temelsiz" diye itham ettikleri başka bir gerekçeyle bu kararını pekiştirmeyi seçti fon.

BDDK'nın usulsüz ve keyfi tavrı, Bank Asya'yı ilgilendiren sınırlı bir hareket olarak algılanmadı. Yılbaşından bu yana bazı yabancı bankaların ülkeden çıkma kararlarının arkasında daima bu "ben yaptım oldu"culuğun izleri arandı. **İstanbul Sanayi Odası** tarafından salı günü açıklanan **İSO 500** listesinin ayrıntıları da yabancıların azalan ilgisine dair deliller sunuyor. Söz konusu listede yabancı ortaklı şirketlerin sayısı 2014 sonu itibarıyla 126 olarak tespit edildi. Bu rakam 2013 için 137, 2009 için 153'tü. Yatırımcı radikalleşme istemiyor. Yerleşmiş bir hukuk sistemi çerçevesinde rasyonel kurallara göre işleyen kurumlar görmek istiyor.

Merkezin yeri ayrı

Yerli yabancı herkes için, yeni dönemin restorasyon sürecinde öncelikle ele alınması gereken kurumların arasında Merkez Bankası geliyor. Para politikası otoritesi, son birkaç yılda en çok yıpranan kurumlardan biri oldu. Aldığı kararların üzerinde siyasetin gölgesi vardı ve alamadığı bütün kararlar da, ekonominin gerekçelerinden çok, siyasilerin müdahaleleriyle açıklandı. Türkiye'nin bir siyasi bilinmezlik sürecine girdiğinden dem vuran Yeliz Candemir'e göre, bu dönemin kritik kazanımlarından biri Merkez Bankası'nın bağımsızlığını yeniden ele alması olabilir. Seçim sonrası Wall Street Journal'daki makalesinde, Candemir, bankanın para politikalarına güvenin kalmadığını anlatıyor. Aynı nokta, geçen çarşamba günü bir açıklama yapan, Londra merkezli araştırma kuruluşu Ecstrat stratejistlerinden Emad Mostaque tarafından da dile getirildi. Mostaque, Fed'in hareket geçmeye hazırladığı dönemde, Türkiye Merkez Bankası'nın bağımsızlığını yeniden kazanmasının önemine dikkat çekiyor. Bugün kurlar ve faizler arasında sıkışıp kalan Merkez'in eli, makul ve sınırlarını bilen, verilerin rehberliğine itimat eden bir hükümetle birlikte daha da güçlenecektir.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Borsa İstanbul (BİST), hükümetin muhalif bilinen firmaları dize getirmek için müracaat ettiği iki kurum hâline dönüşmüştü. Buralara verilecek cekidüzen de, sermaye piyasalarına yönelik güvenin yeniden tesisi için önemli.

Vergi Denetim Kurulu'nun icraatları, özellikle AKP'nin otoriter temayüllerinin zirve yaptığı son birkaç yılda büyük eleştirilere maruz kaldı. Maliye Bakanlığı müfettişleri, AKP'ye mutlak itaat etmeyen firmalara cezalar kesebilmek için çok fazla mesai yaptı. Bu kurumun, kanunca çizilmiş denetim mekanizmalarına sadık kalmasını temin, yeni hükümetin iç barışı takviye yolunda öncelikli icraatları arasında yer almalı.

Rekabet Kurumu ve Kamu İhale Kurumu (KİK), yandaş firmaların semirtilmesinde ve iktidarla bir ahbap-çavuş ilişkisi kurmalarında anahtar rol oynamıştı. Piyasaların düzeninin korunması için hayati önemdeki bu kurumların azat edilmesi de, yeni hükümetin acil eylem planı içinde yer alması gerekiyor.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ve RTÜK de, maalesef AKP'nin muhalif sesleri kısmak için kullandığı birer silah hâline dönüşmüştü. BTK, 17-25 Aralık yolsuzluk dosyalarının açılmasından sonra

AKP'nin yakayı kurtarabilmek için el attığı bir mecra oldu ve sosyal medya üzerinden yolsuzluklara karışan AKP'liler aleyhine bir bilinç oluşmasını engellemek için kullanıldı. RTÜK ise, hükümete muhalif kanallara verdiği milyonlarca liralık keyfi cezalar ve yayın durdurmaya varan ağır müeyyidelerle hükümet için bir kalkan gibi kullanıldı.

Meclis'te temsil hakkı kazanan partiler bir koalisyon kurmaya muvaffak olamayabilir ve hatta ülke yeni bir seçim sahına sürüklenebilir. Belirsizlikler ne kadar şiddetli hâle gelirse gelsin, adil bir ekonomik sistem için denetleyici kurumların bağımsızlığının önemi değişmeyecek. ■

e-mail: i.turkmen@aksiyon.com.tr

Recep ŞENYURT

ADANA'DAN

recep.senyurt@dunya.com

İSO 500'deki Adana

Istanbul Sanayi Odası (İSO), her yıl düzenli olarak Türkiye'nin önde gelen sanayi firmalarını, başta üretimden satışlar olmak üzere bir takım kriterlere göre araştırmakta ve bu araştırma sonuçlarını da düzenli olarak kamuoyu ile paylaşmakta. Bu listelerde Türkiye ekonomisinin en önemli firmalarının bir önceki yıla göre satışları, faaliyet kar ve zararları, finansman giderleri gibi bir takım bilanço değerlerini, hepsinden de önemlisi yıllık değişimlerini ve eğilimleri görmek mümkün.

Adana, 2010 yılından bu yana listelerde 12 firma ile temsil edilmekteydi. Bu sene mevcut firmaların yanına listeye ilk defa girme başarısı gösteren iki firmayla birlikte Adana'nın listedeki firma sayısı 14'e yükselmiş oldu. Listedeki Adana firmaları; Sasa 66., Temsa 126., Beyteks 132., Elita Gıda 224., Adana Çimento 228., Bossa 254., Amylum Nişasta 287., İndorama Ventures 319., Akyem 352., Karteks 394., Güney Çelik 406., Özmaya 449., Gürsoy Yem 479. ve 484. sırada yer alan Oğuz Tekstil şeklinde sıralanmakta. Listeye girme başarısı gösteren tüm firmalarımızı kutluyoruz.

Adana firmalarının da Türkiye geneline paralel bir şekilde son 5 yılda üretimden satışlarını yüzde yüzün üzerinde arttırdıklarını görüyoruz. 2009 yılında Adana firmalarının üretimden satışları yaklaşık olarak 2.800 milyon iken 2014 yılı verilerine göre Adana'nın üretimden satışları 6.100 milyon seviyelerine çıkmış bulunmakta. Ancak bu satışla-

rın firmalara göre dağılımlarına baktığımızda bazı firmaların son 5 yılda satışlarını yüzde 50 dahi arttıramaz iken bazı firmaların da satışlarını yüzde 300'lere varan oranlarda arttırdıklarını görüyoruz. Bu artışların firmaların yönetsel başarılı kararlarının, faaliyet gösterdikleri sektörlerdeki gelişmelerden çok daha belirleyici olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

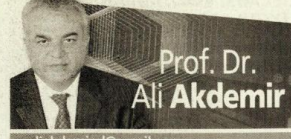
Listelerde bir diğer dikkat çeken husus ise bu 14 firmanın satışlarının listenin 8. sırasında bulunan Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nın satışları kadar dahi olmaması. Adana Türkiye'nin ilk sanayileşen illerinden biri. Sanayisi bu kadar köklü bir kentten haliyle beklentiler de yüksek olmakta.

Adanalı gerek listelerdeki firma sayısının, gerek ise bu firmaların toplam satış rakamlarının çok daha yukarılarda olmasını bekliyor. Kentin başta büyükşehir belediyesi olmak üzere oda ve borsa başkanlarının bu listeleri ilk yayınlandığı yıldan itibaren farklı bir gözle inceleyip buradan dersler çıkartmasına ihtiyaç var.

Başarılı olan firmalarda ve bu firmaların sektörlerinde yıldan yıla ne gibi değişiklikler olmuş, firmalar bunları nasıl yönetmiş, aldıkları kararlar sonrasında firmaların gerek mali durumları gerek ise bu tür listelerdeki sıralanması yukarı mı çıkmış, aşağılara mı inmiş? Yapılacak araştırmalar bu ve buna benzer onlarca sorunun cevabını verecek, kentin göreceli artı ve eksi yönlerini ortaya çıkartarak Adana'nın önüne yepyeni bir vizyon koyacaktır.

HALKIN EKONOMİSİ

alihakdemiral@gmail.com

Büyük sanayiciler de yapısal krizde

Geçen haftaya damgasını vuran olay, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in vefatı idi.

1970'lerdeki Bülent Ecevit-Süleyman Demirel rekabetinde doğal konumumuz, entelektüel doğamız gereği Ecevit'ten yana tavır alıyorduk. Nüktedanlığı dışında Demirel'e karşı sempatiğimiz yoktu.

Sonraki yıllarda siyasal ve entelektüel açıdan farklı bir Demirel portresi şekillendi. 1980 darbesinden sonra daha demokrat, daha uzlaşıcı-kapsayıcı bir tutum sergiledi merhum Demirel.

Cumhurbaşkanı olduktan sonra ise, herkesin takdirini kazanacak kadar tarafsız, uzlaşıcı ve bilge bir kişilik sergiledi. Dönemin TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile birlikte çok az siyasetçinin yapabileceği kadar tarafsız, başkalarına karşı özenli ve demokrat yöneticilik-liderlik uygulamalarında bulundular. Üniversite yöneticisi olduğum dönemde merhum Demirel ile doğrudan temasım oldu. Üniversiteye konferansa geldi, sorunlarımıza çözümler üretti, katkılar aldı kendilerinden. Sivil toplumu, demokrat, entelektüel ve farklılıklarla takdir eden bir kişilik profilini teyit etme-takdir etme olanağım oldu. Temaslarımız süreklilik kazandı, dostluğumuz gelişti. Türk siyasal yaşamına -yanışları ve doğrularıyla- damgasına vuran liderdi, Allah rahmet eylesin...

BÜYÜK SANAYİDE GERİLEMEDE

İstanbul Sanayi Odası'nin 2014 anketine göre, en büyük 500 sanayi kuruluşu verileri, optimist olmaya olanaklı kalmıyor. 2013 yılında olduğu gibi, 2014 yılında da TÜPRAŞ birinciliği almış durumda. TÜPRAŞ'ın 2014 yılındaki cirosu 37.5 milyar TL'dir. Petrokimya, otomotiv ve demir-çelik sektörlerinden işletmeler ağırlıkta. 500 işletmenin net satışları 473 milyar TL'dir. İhracatın yüzde 40'ı bu işletmelerde gerçekleştirilmekte. İlginci olanı ise, ilk 10 içerisinde başta Tayyip Erdoğan olmak üzere, AKP'nin pek olumlu bakmadıkları işletmeler var. Üretimin, istihdamın, ihracatın yükünü bu işletmeler taşıyor. Demokrasi ve özgürlüğün kıymetini bilen, kültürlü ve burjuvalaşma sürecini tamamlamış kişilerin yönetimindeki kuruluşlar ne yapsalar da hükümete yaranamıyorlar.

İlk 500 şirketin üretimden satışları 180 milyar dolardır. Türkiye için iyi bir rakam gibi. Ancak, ABD'li market devi Wall-Mart Stores'ın ancak 3'te 1'ine karşılık gelen bir büyüklük. Forbes'in 2015 dünyanın en büyük işletmeleri sıralamasında 1. olan Wall-Mart'ın 2014 cirosu ise 485.7 milyar dolar. Sanayicilerin büyük bir çoğunluğu, 2015'in 2014'ten daha kötü olacağını düşünüyor. Büyümenin 2015'te yüzde 2'lerde olacağını öngören sanayiciler, durgunluğun kapıda olduğunu ifade ediyorlar.

SORUN YAPISALDIR

500 büyük sanayi kuruluşunun durumu, yapısal sorunları olan Türkiye ekonomisiyle paraleldir. 2013 yılında yüzde 8 olan faaliyet kârlılık oranı, 2014 yılında yüzde 6.4'e gerilemiş.

36.5 milyarlık faaliyet kârı, 30 milyar TL'ye gerilemiş. 2013 yılında 19 milyar TL, 2014'te 16 milyar TL finansman giderlerine gitmiş. Satışlar 2014 yılında yüzde 3.9 artmış, ancak enflasyonun yüzde 8.2 olduğu düşünüldüğünde net artış olmadığı yargısına varılabilir. İşletmelerin yüzde 43'ü öz sermayeyle, yüzde 57'si dış kaynaktan çalışmaktadır.

İşletmelerin yüksek teknolojiyi üretimi sadece yüzde 3 iken, düşük teknolojiyi ve orta düşük teknolojiyi üretimleri yüzde 80'dir.

Net kârlılıktaki artış, faaliyet dışı gelir kaynaklıdır. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerdeki "faaliyet kârı düşük net kâr yüksek" işletmelerin durumunu yansıtan negatif bir durum söz konusudur.

KOBİ'lerin, mikro işletmelerin sorunlarına kafa yorarken, büyük ölçekli işletmelerin gidatlarının da iyi olmadığını görmekteyiz. "Büyük başın büyük derdi olur" örneği; büyük ölçekli işletmeler de olası durgunluk ve kriz durumunda küçülmek durumunda kalırlarsa şaşırılmayalım.